

DOI 10.4467/12332135KRA.25.012.22810

**Świętowanie 1000-lecia królewskich koronacji oraz inne wydarzenia
popularyzatorskie realizowane w Archiwum Narodowym w Krakowie
od 1 października 2024 r. do 30 września 2025 r.**

Archiwum Narodowe w Krakowie w omawianym okresie prowadziło intensywną działalność popularyzatorską, obejmującą różnorodne formy edukacji historycznej, promocji dziedzictwa dokumentacyjnego oraz upowszechniania wiedzy o sposobach jego zabezpieczania. Wydarzenia organizowane przez ANK były adresowane zarówno do środowisk naukowych, jak i do szerokiej publiczności, gromadząc pasjonatów historii w każdym wieku.

Jak przysłało na królewskie miasto Kraków, obchody jubileuszu 1000-lecia polskich koronacji królewskich, ustanowionego uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej na rok 2025, rozpoczęliśmy w Archiwum Narodowym w Krakowie już 23 października 2024 r. sesją popularnonaukową zatytułowaną „Wokół legendy Warneńczyka”. Podczas wydarzenia uczestnicy wysłuchali referatów prof. Stanisława A. Sroki (UJ), reżysera Jarosława Mańki oraz dr Marii Molendy. W programie znalazła się również prezentacja fragmentów filmu poświęconego legendzie związanej ze śmiercią młodego monarchy, a także pokaz wybranych archiwaliów – dokumentów, pieczęci oraz domniemanego fragmentu szaty króla Władysława III Jagiellończyka (1424–1444), zwanego Warneńczykiem, z kolekcji Sanguszków przechowywanej w naszym zasobie. Spotkanie uświetnił również koncert muzyki dawnej¹.

Następnie w dniach 6–7 listopada 2024 r. w siedzibie Archiwum zorganizowano konferencję naukową „Kancelaria Królewska. Między władzą a społeczeństwem” poświęconą ewolucji kancelarii królewskiej i jej roli w systemie państwowym. Wydarzenie stanowiło kontynuację cyklu spotkań naukowych organizowanych wcześniej wspólnie przez Uniwersytet Jagielloński i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prelegentami konferencji było 17 przedstawicieli instytucji naukowych i archiwów, m.in. Archiwum Głównego Akt Dawnych, Archiwum Państwowego w Lublinie, Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Uniwersytetu Warszawskiego oraz Transylvanian Museum Society. Wydarzenie było też okazją do zapowiedzi i promocji wydawnictwa *Metryka Litewska. Sumariusz księgi dekretów 1589–1595. Sprawy Jarosza Wołłowicza*, w opracowaniu naukowym prof. dr. hab. Wojciecha Krawczuka,

---

¹ Pokłosiem spotkania jest prezentowana na portalu www.szukajwarchiwach.gov.pl kolekcja *Dokumenty i pieczęcie Władysława III Jagiellończyka (1424–1444) zwanego Warneńczykiem, króla Polski i Węgier*. Link do kolekcji: <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/kolekcje/-/kolekcje/138072869> (odczyt: 06.11.2025).

które ukazało się drukiem w pierwszej połowie 2025 r. nakładem Archiwum Narodowego w Krakowie.

Kolejnym wydarzeniem wpisującym się w naszą „serię królewską” był cykl wykładów, wystaw i spotkań edukacyjnych zatytułowany „Złoty wiek”, poświęcony XVI stuleciu – jednemu z najświetniejszych okresów w dziejach Polski. Program ten został wpisany w szerszy kontekst obchodów 1000-lecia państwa polskiego i symbolicznie powiązany z 500. rocznicą traktatu krakowskiego oraz następującego po nim hołdu lennego księcia pruskiego Albrechta Hohenzollerna.

Bohaterami kolejnych odsłon cyklu stały się trzy postacie sportretowane na słynnym obrazie Jana Matejki *Hołd pruski*: królowa Bona Sforza, król Zygmunt I Stary oraz ich syn Zygmunt August. Cykl zainaugurowano 11 marca 2025 r. w ramach obchodów „Miesiąca Krakowianek”. Pierwsze spotkanie edukacyjne poświęcone było królowej Bonie. Jej wizerunek – podobnie jak wizerunki kolejnych postaci „Złotego wieku” – został zrekonstruowany przy użyciu sztucznej inteligencji na podstawie XVI-wiecznych źródeł ikonograficznych. Nowe spojrzenie na postać budzącej kontrowersje władczyimi umożliwił wykład Joanny Potasz pt. „Królowa Bona – czarna legenda...”. Otwarto również wystawę „Bona Sforza. Polska królowa – szkic postaci”, prezentującą m.in. unikatowe listy królowej w językach łacińskim i włoskim (kurator: Dorota Szymczyk). Zwieńczeniem wydarzenia był spektakl słowno-muzyczny poświęcony Bonie Sforzy, przygotowany przez młodzież zrzeszoną w amatorskim Teatrze Artystokrackim.

Kolejne spotkanie w ramach cyklu odbyło się 11 kwietnia 2025 r., a jego bohaterem był Zygmunt I Stary. Obyczajowość epoki przybliżył wykład dr M. Molendy „Splendor renesansowej mody w czasach Zygmunta I Starego”. Prezentowana ekspozycja „Zygmunt I Stary. Wybrane dokumenty oraz pieczęcie królewskie z zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie” (kurator: Lilianna Pochwalska) zgromadziła liczne grono odbiorców, w tym uczestników międzynarodowej konferencji naukowej zatytułowanej „500 Jahre Krakauer Friede (500 lat pokoju krakowskiego)”.

Kulminacyjne wydarzenie cyklu zaplanowano na 10 czerwca 2025 r. Całe przedsięwzięcie znakomicie podsumował wykład prof. dr. hab. Marka Ferencza (UJ) „Dwór Jagiellonów w XVI wieku”, a dr M. Molenda w prezentacji „Zygmunt August i Barbara Radziwiłłówna. Historia miłości wyrażona ubiorami” przedstawiła dzieje pary królewskiej poprzez symbolikę i znaczenie stroju, także jako nośnika emocji. Wykładom towarzyszyła wystawa dokumentów króla Zygmunta II Augusta ze zbiorów krakowskiego Archiwum (kurator: L. Pochwalska). Projekt „Złoty wiek” przybliżył uczestnikom dziedzictwo dynastii Jagiellonów, ale także pokazał, jak wzbogacić narrację historyczną poprzez wielowymiarowe spojrzenie na postacie z odległej już dzisiejszym odbiorcom przeszłości m.in. poprzez wykorzystanie nowoczesnych narzędzi².

W ramach obchodów 1000-lecia polskich koronacji królewskich we wrześniu i październiku 2025 r. w ANK zaprezentowano także wystawę „Bezsenne głowy, co dźwigają korony – księżęta, królowie, wodzowie, bohaterzy. 1000 lat polskiej państwowości w dokumentach archiwów państwowych”. Ekspozycja, opracowana przez dr Julię Wesołowską

---

² Wszystkie trzy wystawy przygotowane w ramach cyklu można było obejrzeć w siedzibie archiwum przy ul. Rakowickiej, a następnie na portalu Archiwalne opowieści: <https://archiwalneopowiesci.ank.gov.pl> (odczyt: 06.11.2025).

(Archiwum Państwowe w Poznaniu), powstała dzięki ogólnopolskiej kwerendzie w Archiwach Państwowych i obejmowała dziesięć bloków tematycznych przygotowanych m.in. z udziałem dr Barbary Berskiej (ANK). W kwerendzie brała również udział Małgorzata Klimas (ANK)

Pierwsze miesiące 2025 r. w ANK obfitowały również w konferencje i sesje naukowe. 27 lutego 2025 r. odbyła się sesja poświęcona badaniom genealogicznym w oparciu na aktach najnowszych. Punktem wyjścia była publikacja Iwony Fischer *Akta najnowsze z lat 1945–1990 jako źródła do badań genealogicznych. Vademecum genealoga*, wydana przez Archiwum Narodowe w Krakowie w 2024 r. Wydarzenie moderowała Karolina Szlęzak (Stowarzyszenie Twoje Korzenie w Polsce), a wśród prelegentów znaleźli się m.in. Katarzyna Januszewska (Fundacja Ośrodka KARTA), Rafał Dyrz (IPN) i Michał Jarnot (Archiwum Państwowe w Katowicach).

Z jeszcze większym rozmachem odbyła się promocja jubileuszowego, 30. tomu „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego”, połączona z debatą „Wspólne ścieżki archiwów i użytkowników”³.

3–4 kwietnia 2025 r., w ramach Polskiej Prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, Kraków gościł międzynarodowe forum „Bezpieczne dziedzictwo kultury – europejskie wyzwania wojenne i kryzysowe”, współorganizowane przez Archiwa Państwowe. Archiwum Narodowe w Krakowie aktywnie włączyło się w przygotowanie wydarzenia, które stało się platformą wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie ochrony dóbr kultury, w tym archiwaliów.

Na szczególne podkreślenie zasługuje współpraca ANK z krakowskimi ośrodkami akademickimi, zwłaszcza Uniwersytetem Jagiellońskim i Uniwersytetem Komisji Edukacji Narodowej. Archiwum wspiera młodych badaczy, udostępniając zasoby do realizacji inicjatyw naukowych, w tym także międzynarodowych, jak III Cracovian Congress of History Students: *Rebellions, Uprisings and Revolutions throughout the Ages* (UJ, 8–10 maja 2025 r.).

6 marca 2025 r. Archiwum wraz z Uniwersytetem KEN i Cechem Rzemiosł Spożywczych zorganizowało „Krakowskie seminarium cechowe. Rzemiosło spożywcze wczoraj i dziś”. Wydarzeniu towarzyszyła wystawa „Rzemiosło smaku. Krakowskie cechy piekarzy, cukierników i rzeźników”⁴. 9 maja 2025 r. w siedzibie Archiwum odbyła się sesja prezentująca nowoczesne metody obrazowania wielospektralnego. Dr hab. Tomasz Łojewski, prof. AGH, zaprezentował referat „Światło na archiwa”, a Anna Seweryn (ANK) omówiła praktyczne zastosowanie technologii i przygotowała wystawę „Obrazowanie wielospektralne w Archiwum”.

Jak co roku, w dniu wspomnienia św. Hieronima – ANK obchodziło Dzień Archiwisty. Uroczystość w dniu 30 września 2025 r. poświęcono pamięci prof. Stanisława Krzyżanowskiego, wybitnego historyka, archiwisty i dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, w 160. rocznicę jego urodzin. W ramach obchodów odbyła się sesja naukowa,

---

³ Zob. Aldona Warzecha, *Między tradycją a współczesnością. „Krakowskie seminarium cechowe. Rzemiosło spożywcze wczoraj i dziś” oraz debata jubileuszowa „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego”*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2025, t. 31, s. 218–219, DOI: 10.4467/12332135 KRA.25.011.22809.

⁴ Zob. *ibidem*, s. 216–218.

podczas której referaty wygłosili: dr Arkadiusz S. Więch (UJ) „Stanisław Krzyżanowski – wypadki z życia »dux Palaeographiae«”, dr Kamila Follprecht (ANK) „Stanisław Krzyżanowski – archiwariusz i archiwista” oraz dr B. Berska „Działalność społecznikowska Stanisława Krzyżanowskiego”.

Archiwum Narodowe w Krakowie w ramach działalności edukacyjnej nie tylko prowadzi lekcje archiwalne, pokazy i wycieczki w centrali oraz oddziałach w Nowym Sączu i Tarnowie, lecz także angażuje się w liczne inicjatywy popularyzujące wiedzę o historii i archiwistyce. Jednym z takich przedsięwzięć była współpraca przy organizacji czwartej edycji konkursu genealogicznego „Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Mała i Wielka Ojczyzna” na poziomie regionalnym. W maju 2025 r. odbyła się uroczysta gala finalistów regionalnych, podczas której nagrodzono uczniów pracujących z dokumentami archiwalnymi przy odkrywaniu dziejów swoich rodzin i lokalnych wspólnot. 20 maja 2025 r. w siedzibie Archiwum miała miejsce premiera gry planszowej „Jeszcze jedno lato 1914–1918”, której towarzyszyła wystawa „»Życie zaplata się na supełki«. Codziennosc w cieniu Wielkiej Wojny 1914–1918”⁵.

W ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, 20 września 2025 r., zorganizowano spotkanie edukacyjne przygotowane przez dr Barbarę Zbroję (ANK) „Kobietą ręką... Pierwsze krakowskie architektki – życie i praca zawodowa”, poświęcone pionierkom architektury: Irenie Bertig, Wandzie Buraczewskiej, Dianie Reiter i Rely Schmeidler.

Archiwum Narodowe w Krakowie w 2024 i 2025 r. aktywnie uczestniczyło w licznych wydarzeniach kulturalnych i edukacyjnych Krakowa. Tradycyjnie włączyło się w konkurs „Patronki i Patroni krakowskich ulic”, popularyzujący wiedzę o historii miasta i jego wybitnych mieszkańcach.

Instytucja uczestniczyła także w Orszaku Lajkonika w ramach Festiwalu Wielkiej Wspólnoty Literackiej i Czytelniczej w Antykwariacie Abecadło. Goście mogli zapoznać się z historią kamienicy przy ul. Kościuszki 18 – dawnej apteki „Pod Aniołem Stróżem” – dzięki wykładowi i wystawie dr K. Follprecht, przygotowanej w oparciu na materiałach z zasobu Archiwum.

27 września 2025 r. Archiwum włączyło się w Dni Twierdzy Kraków, prezentując unikatowe dokumenty dotyczące Festung Krakau. Pokaz dr B. Zbroi przybliżył różne aspekty funkcjonowania twierdzy, plany architektoniczne i mapy oraz dokumenty z czasów I wojny światowej.

Niecodziennym zaszczytem było uczestnictwo w obchodach 105-lecia Teatru Bagatela, objętych Patronatem Honorowym Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr. Pawła Pietrzyka. 25 października 2024 r. odbyła się premiera spektaklu *Ambroży Grabowski, czyli wszystko, co chcecie wiedzieć o Krakowie, a se nie wygooglacie*. Spektakl, oparty na pamiętnikach Ambrożego Grabowskiego – historyka, antykwariusza i autora przewodników po Krakowie – nawiązuje do postaci szczególnie bliskiej archiwistom krakowskim. Znaczna część jego spuścizny, obejmującej ponad 160 tek z zapiskami, listami i rycinami, przechowywana jest w zasobie ANK.

---

⁵ Zob. Anna Sokół, *Gra planszowa „Jeszcze jedno lato 1914–1918” – podsumowanie projektu strategicznego pn. „Edukacyjna gra planszowa Wielka Wojna”*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 2025, t. 31, s. 201–211, DOI: 10.4467/12332135KRA.25.009.22807.

Gromadzenie materiałów archiwalnych to jedno z podstawowych zadań naszego Archiwum. Często są to również pamiątki przekazane nieodpłatnie przez prywatnych ofiarodawców. Aby im podziękować, 6 grudnia 2024 r. w ANK odbyły się uroczyste obchody Dnia Darczyńcy – uhonorowano 41 osób, które przekazały w 2024 r. cenne materiały archiwalne. Wydarzeniu towarzyszyło otwarcie wystawy „W atelier Adama Karasia” (kurator: dr B. Zbroja), prezentującej dorobek wybitnego krakowskiego fotografa. Dzięki darczyńcom zasób Archiwum wzbogaciły liczne spuścizny, kolekcje i dokumenty o dużej wartości historycznej.

Archiwum Narodowe w Krakowie aktywnie działa w przestrzeni internetowej. Poprzez profile w mediach społecznościowych systematycznie poszerza grono odbiorców swoich inicjatyw popularyzatorskich, a także prowadzi portale tematyczne poświęcone historii i dziedzictwu archiwalnemu. W omawianym okresie w Archiwum kontynuowano projekt internetowych wystaw „CMENTARZ RAKOWICKI. Mieszkańcy dawnego Krakowa – historie odnalezione w archiwaliach”, w ramach którego opublikowano wystawę „Ambroży Grabowski (1782–1868)” (kurator: dr K. Follprecht). Z okazji Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holocaustu przygotowano również wystawę online „80. rocznica wyzwolenia Auschwitz-Birkenau” (kurator: dr B. Berska)⁶.

Archiwum Narodowe w Krakowie było wydawcą i współwydawcą kilku publikacji naukowych i edukacyjnych. Wśród nich znalazły się m.in.: opracowanie Barbary Berskiej i Krzysztofa Kędziory *Spuścizna dokumentacyjna jako element dziedzictwa kulturowego* (Kraków 2024), książka Iwony Fischer *Akta najnowsze z lat 1945–1990 jako źródła do badań genealogicznych. Vademecum genealoga* (Kraków 2024), publikacja Piotra Kołpaka, Marty Raczyńskiej-Kruk i Marcina Wojciecha Solarza *Na chłopski rozum. Wiejskie akta sądowe nowożytnych Olpin i ich konteksty społeczne*, wydanie II poprawione i uzupełnione (Warszawa 2025), *Metryka Litewska. Sumariusz księgi dekretów 1589–1595. Sprawy Jarosza Wołłowicza*, w opracowaniu naukowym Wojciecha Krawczuka (Kraków 2025), a także teka edukacyjna, wydana w ramach projektu pn. „Edukacyjna gra planszowa Wielka Wojna” autorstwa Violetty Urbaniak, Bartosza Sitarza, Rafała Kierzkowskiego (Kraków 2025). W omawianym okresie ukazał się również jubileuszowy, 30. tom „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego” pod redakcją K. Follprecht. Nasza instytucja współpracuje też z czasopismami naukowymi i regionalnymi, m.in. „Sądeczanie Historia” oraz wspiera inicjatywy młodych badaczy skupionych wokół czasopisma „Mundus Hereditatis” z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wszystkie te działania wydawnicze i popularyzatorskie przyczyniają się do upowszechniania wiedzy o zasobie archiwalnym przechowywanym zarówno w Archiwum Narodowym w Krakowie, jak i archiwach działających w sieci Archiwów Państwowych.

Lilianna Pochwalska
Archiwum Narodowe w Krakowie

---

⁶ Wystawy dostępne na portalu Archiwalne opowieści: <https://archiwalneopowiesci.ank.gov.pl> (odczyt: 06.11.2025).